

Sevcsenko-enciklopédia — magyar vonatkozásokkal

Az elmúlt évben nagy jelentőségű művel gazdagodott az ukrán irodalomtudomány, illetve a Sevcsenko-filológia. Az Ukrán Tudományos Akadémia Sevcsenkóról elnevezett Irodalmi Intézete két kötetben, majdnem ezer oldalon névadójáról költői enciklopédiát jelentetett meg *Sevcsenkivszkij szlovnik* (Sevcsenko-enciklopédia) címmel. A kiadvány jelentőségét fokozza, hogy ez az első szovjet egyéni költői enciklopédia, így érthető az élénk figyelem, amellyel az irodalmi és szaksajtó fogadta és kíséri.

A Sevcsenko-enciklopédia mind formailag, mind tartalmilag eltér a hagyományos poétikai, költői nyelvi szótáraktól. A 4000 szócikket lexikonszerű elrendezésben közlik, s a szöveg egyhangúságát sok-sok Sevcsenko-rajz és -festmény oldja fel. De találunk itt térképet is azoknak a pontoknak a megjelölésével, ahol a költő életében megfordult. Tematikailag a kötetek az alábbi nagyobb egységekre tagolhatók: Sevcsenko életének, költői és képzőművészeti munkásságának részletes bemutatása, s szerepe az ukrán irodalom megújításában; a hatás- és kapcsolattörténet szellemi és személyi vonatkozásai; Sevcsenko fordítói, hazai és külföldi népszerűsítői; költészetének szellemi kisugárzása, műveinek fogadtatása, a különböző nemzeti irodalmakkal való kapcsolata.

Bennünket ez esetben leginkább az utóbbi érdekel, ahol Kira *Sahova* és *Vaszócsik Vera* jóvoltából nyomon követhetjük a nagy ukrán költő magyarországi útjának főbb állomásait.

Sevcsenko nevét először Magyarországon Sz. Podolinszkij említi a német nyelvű *Arbeiterwochenchronik*-ban 1881-ben. De ezután nem soká késik az első magyar nyelvű bemutatás sem. A *Vasárnapi Újság* 1888-ban közli a lap munkatársa, Könyves-Tóth Kálmán debreceni református lelkész *Egy orosz parasztköltő* című cikkét. A szerző keveset foglalkozik Sevcsenko műveivel, inkább a „kisorosz” történelem sorsfordulóit ismerteti, de úttörő szerepe Sevcsenko népszerűsítésében így is elvitathatatlan.

A következő állomás azért érdekel különös figyelmet, mert Zsatkovics Kálmán a Magyar Szemlében (1900) először kísérli meg, hogy megtalálja a magyar költészetben Sevcsenko csillagpárját, s nem véletlenül, „ukrán Petőfiként” emlegeti Sevcsenkót, utalva annak az ukrán irodalomban betöltött, a magyar költőéhez hasonló szerepére. Ezt a tényt azért is érdemes különös hangsúllyal említenünk, mert e párhuzam azóta állandósult a magyar irodalmi köztudatban. Az eddig legteljesebb Sevcsenko-válogatáshoz írott szép esszéjében (Kobzos, 1961) Képes Géza így beszél erről: „Mi magyarok, ha Sevcsenkóról beszélünk, általában Petőfit emlegetjük, mint akinek elszánt, soha meg nem alkuvó forradalmisága, költészetének tiszta népi hangja és szenvedélyének állandóan magas hőfoka magától értetődően felidéri az ukrán kortárs alakját.”

Sevcsenko első igazi bemutatkozása 1896-ban történik, ugyanis ekkor jelenik meg a *Magyar Állam* című folyóiratban Máté Miklós fordításában a *Kaukázus* című poémája. A magyarítás azonban sem ritmikailag, sem eszmeileg nem tudta visszaadni az eredeti mű értékeit. A költő első igazán sikeres bemutatása és verseinek érzékletes fordítása Molnár István nevéhez fűződik, aki 1910-ben az *Uránia* olvasóit ismertette meg Sevcsenko névével. Az ukrán költőt Nyekraszovval és Byronnal állította egy sorba.

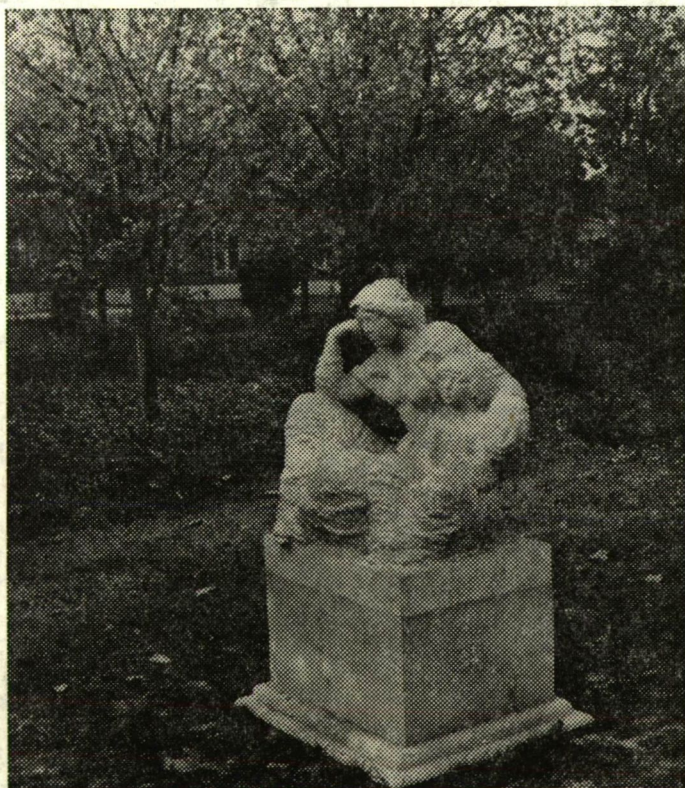
Jelentős hely illeti meg Sevcsenko költészetének magyarországi népszerűsítésében Sztripszky Hiadort, aki a század első évtizedeiben több cikkben (*Kisoroszok Petőfije; Petőfi és Sevcsenko*) hirdette Sevcsenko zsenijét. E korszak leghívebb Sevcsenko-tolmácsolója Zempléni Árpád volt, akinek fordításai ma sem avultak el.

A két háború közötti korszakban Magyarországon inkább csak lexikoncímszóként fordul elő Sevcsenko neve. Ekkor viszont a Moszkvában élő magyar emigráns költők fedezik fel költészetét, s fordítják verseit. Halálának 75. évfordulóján Lányi Sarolta értékeli a nagy ukrán költő munkásságát a *Sarló és Kalapácsban*. Az évfordulóról megemlékezik a kolozsvári *Korunk* is 1936-os évfolyamában.

A második világháborút követően hamarosan megjelenik az első magyar nyelvű Sevcsenko-kötet Hidas Antal fordításában, igaz, egyelőre Ungvárott (Kobzár, 1951). Két év múlva azonban már a magyarországi olvasók is megismerkedhetnek válogatott verseivel. 1954-ben Weöres Sándor fordításában jelenik meg *Kobzos* című kötete. Ezt követte a már fentebb említett legteljesebb gyűjtemény, amely az eddig megjelent legsikerültebb Sevcsenko-fordításokból állt össze, s az Európa Kiadó népszerű sorozatában, a *Világirodalom klasszikusaiban* jelent meg. A fordítók között ott találjuk Hidas Antalt, Képes Gézát, Sztripszky Hiadort, Weöres Sándort, Zempléni Árpádot stb.

Végezetül emlékeztetőül hadd idézzük Képes Géza már említett bevezetőjének utolsó sorait: „A kívánatos az lenne, hogy ezzel a kiadvánnyal új magyar klasszikus költő születnék meg: Sevcsenko. A magyar Homérosz, Dante, Shakespeare, Goethe megszületése után, azt hisszük, ez nem is olyan lehetetlen kívánság...”

BALLA GYULA

TÓTH VALÉRIA: BÉKE CSENDJE (SZÉKKUTAS)